

NASZLADY ÁGNES

Dávid Katalinnal

Munkásságod elismeréseként ebben az évben megkaptad a Pro ecclesia et Pontifice vatikáni kitüntetést. Amikor felhívtalak, mégis azt mondtad, nem a szakmáról akarsz beszélgetni.

Soha nem vetődött föl más lehetőség?

Tőzsgyökeres szegediek vagytok?

Volt-e a családotokban hagyománya a bölcsészetnek?

A szegedi szellemi életnek akkor igazán voltak jeles képviselői...

Valóban ezt mondtam, de ezt azért ne vedd túlságosan komolyan, mert a szakma és az élet mindenkinél összekapcsolódik. Természetesen az én esetemben is: tizenegy-tizenkét éves lehettem, amikor végleg úgy határoztam, művészettörténész leszek, semmi más.

Egészen pontosan csak arra emlékszem, hogy már gyerekkoromban eldöntöttem, hogy vagy jezsuita, vagy művészettörténész leszek. Az első közismert okokból kiesett... Csodálatos embereket ismertem abból a rendből. Életem első pillanatától fogva az ő körükben mozogtam, amit természetesen az apámnak köszönhetek.

A családuk eredetileg Kolozsvárról származott. Apám a Ferenc József Egyetemen tanított, s a román megszállás után kerültünk — mondhatni az egyetemmel együtt — Szegedre.

Apám gyógyszeriant oktatót az egyetemen, s ha tíz testvéremmel egy elhagyott szigeten élnénk, minden kitelne belőlünk: van közöttünk építész, orvos, gépészmérnök, pap, minden. Otthon, elsősorban a zenei élet folyt magas színvonalon, apámnak csodálatos lemezgyűjteménye volt, s ha bárhol híret vette valamilyen érdekes koncertnek, azonnal megrendelte a lemezfelvételt. Koncerteket rendezett a barátai számára, s mi mindannyian játszottunk valamilyen hangszeren. Így korán megismerhettem Backhaust, Cortot Chopin-koncertjét, a doni kozákokat. Érdekes, hogy operába ritkán vitt el bennünket, azt inkább lemezen kellett hallgatnunk, mert az volt a véleménye, hogy csak olyan előadásra mehetünk, amelyik igazán csodálatos.

Baráti körünkhöz sok mindenki hozzátartozott, nemcsak természettudósok, hanem mindenekelőtt például Sík Sándor. Egy alkalommal ő kísérte föl Radnóti apámhoz, hogy megkérjék, legyen Radnóti Miklós keresztapja. De Szentgyörgyi Albert is gyakorta megfordult nálunk vagy a néprajztudós Bálint Sándor, aki később a személyes baráti köröm tagja is volt.

Kik azok a tanáregyéniségek, akikre szívesen emlékszel vissza?

Mindenekelőtt Sík Sándor és Kerényi Károly. Kerényi Károly nemcsak azoknak tartotta az óráit, akik felvették az előadásait, hanem gyakorlatilag az egyetemista fiataloknak. Mindig este kellett tartania, a nagyaulában, hogy a többi kar hallgatói is részt vehessenek az előadásokon.

Az egyetem elvégzése után hol kezdted dolgozni?

Az egyetem befejezése után gyakornokként a Szépművészeti Múzeumba kerültem, s ezek már rossz idők voltak, mert 1949-ben B-listára kerültem mint Mária-kongreganista.

Mária-kongreganistaként nemcsak a kommunista hatalommal, hanem az egyházon belüli erőkkal is szembekerülhettél.

Mi már 1944-ben azt hangsúlyoztuk, hogy az akkori Magyarország missziós terület, és nekünk úgy kell dolgoznunk, mint a misszionáriusoknak. Ezzel szemben Mindszenty azt mondta: ellenséges vízen hajózunk, be kell húznunk a vitorlákat. Mi berzenkedtünk e szellem ellen, szervezkedtünk, és hangosan kinyilvánítottuk nézeteinket. Ennek ellenére azonban nem a mi elképzeléseink győzedelmeskedtek, és szép lassan abbamaradtak megbeszéléseink, közös találkozásaink például a népi kollégistákkal. És ma hol tartunk? II. János Pál pápa meghirdette Európa újraevangelizációját. Eljutottunk oda, hogy valóban missziós terület lettünk.

Az egyházművészet iránti érdeklődésed társult-e teológiai érdeklődéssel?

Annak idején ikonográfiai érdeklődésem miatt végeztem teológiát. Nagyon kiváló jezsuiták oktattak. Nem minden tárgyat hallgattam persze, csak ami számomra fontos volt: dogmatikát, szertartástörténetet, egyháztörténetet, filozófiát. Ennek a szakmán kívül akkor vettem hasznát, amikor a fiamat kellett hittanra oktatnom.

Ért-e valamilyen hátrány a negyvenes-ötvenes években?

Nagyon nehéz idők voltak. Amikor B-listáztak, éppen a Szépművészeti Múzeumban dolgoztam. Amikor Szilágyi János György megtudta, hogy máról holnapra nincs állásom, apósághoz, a Képzőművészeti Főiskola tanárához fordult. Rabinovszky Máriusz ezek után hívatott, és azt mondta, van egy vesszőparipája, ennek megvalósítását szívesen rám bízta. El is ment a minisztériumba, Redő Ferenc volt akkor a Képzőművészeti Főosztály vezetője, és megbeszélte velem, hogy beindítják a művészettörténeti dokumentációs központot az én vezetésemmel. Ennek a központnak az lesz a feladata, hogy a művészettörténeti kutatást a kisipari módszerről a nagyipari módszerre vigye. Alaputatást jelentett tehát, amely komoly levéltári munkát, nagy bibliográfiai hozzáértést igényelt. Ki kellett dolgoznunk azokat a módszereket, amelyekkel még élő öregektől össze lehetett szedni az emlékeket.

Mekkora állománnyal dolgozott ez a központ?

Kezdetben én voltam az egyetlen szakember, később olyan kiváló tudósok dolgoztak ott állandó munkatársként, mint Németh Lajos, Bernáth Marili, Kampis Antal, Entz Géza, nem is szólva a külső munkatársi gárdáról, akiknek nagy része pap és szerzetes volt.

Köztudott, hogy ezt a helyzetet arra használ-tad föl, hogy állástalan papoknak, apácáknak biztosítottál megélhe-tési lehetőséget.

Az apáca ebből nem igaz. De úgy gondoltam, hogy miután levéltári kutatásról van szó, a sok állás nélkül maradt papnak itt munkát biztosítok. Nem merem azt mondani, hogy megélhetést, inkább az volt a lényeg, hogy nem számítottak munkakerülőnek, benne állt a munkakönyvükben, hogy dolgoznak. Három jezsuitám volt, néhány ciszterciám, premontrei, pálos szerzetesek, s ezek között akadt nem is egy, aki itt kapott misézési lehetőséget.

Mögöttem, a családuknak mögött olyan emberek álltak, akik segítettek rajtuk, ha bajba kerültünk, mert előtte úgy alakult, hogy mi tudtunk rajtuk segíteni... Sose felejttem el például, hogy amikor az ötvenes években a húgomat klerikális magatartása miatt ki-rúgták az orvosi egyetemről, akkor apám írt egy levelet Rusz-nyáknak, az Akadémia elnökének, mely így hangzott: Te tudod, a gyerekeimet én neveltem vallásosnak, és most ebből van a baj. Ha tudsz, segíts valahogy. Másnap már ott volt egy akadémiai állás az egyetemen a húgom számára. Szerettem hangoztatni, hogy nem igaz, hogy csak megvadult emberek dolgoztak az appará-tusban, mert én sok segítséget kaptam nagyon nehéz esetekben is ezektől az emberektől...

1964-ben mégis elbo-csájtottak. Mi volt a vád?

Papi összeesküvésben való részvétel. Ekkor zajlott P. Mócsyék pere, amelyről Mócsy *Beadvány* című könyvében, amit Bécsből küldtek meg nekem, számol be. Többek között az én sorsomról is. Engem nem tartóztattak le, csak őrizetbe vettek. Elég rövid ideig tartott a kihallgatás, csakhogy utána állás nélkül maradtam.

Ezután a Nemzeti Múzeumba kerültél, majd az egyházi szak-felügyeletet láttad el.

Igen, 1966–69 között voltam a Nemzeti Múzeumban, majd ezek után hirdették meg a pályázatot az egyházi szakfelügyeletre, amit én meg-pályáztam. És amit a katolikus egyház óhajára meg is nyertem.

Az ÁEH milyen mér-tékben avatkozott bele ennek az egyházi gyűj-teményi felügyeletnek a munkájába?

A gyűjteményi-szakmai munkába nem szólt bele, de bizonyos dol-gokban hozzájuk kellett fordulnom: például, ha kitüntetésre fölter-jesztettem egy papot, akkor először jóváhagyást kellett kérnem, a kiállításmegnyitásokkal kapcsolatos személyi ügyeket is jóvá kellett hagyatnunk. Lékai bíboros úrnak szintén az ÁEH-tól kellett enge-délyt kérnie, hogy ikonográfiát és tipológiát taníthassak a Hittudo-mányi Akadémia levelezős hallgatóinak.

Mi a helyzet ma az egy-házi gyűjtemények szakfelügyeletével?

1969-ben alakult, és az idén szűnik meg, mert ezek a gyűjtemények közvetlenül a Parlamenttől kapják a pénzt. Megszűnt az a koncep-ció, hogy a gyűjtemények egy intézményen keresztül fordulnak az állami szervekhez — igaz, az állami szervek is csak rajtam keresz-tül fordulhattak az egyházi gyűjteményekhez.

Emlékszel-e nagy konfliktusokra?

Igazából nem, sőt igen sok segítséget kaptam mind a múzeumi főosztálytól, mind különböző miniszterektől, miniszterhelyettesek-

től. Egyszer azt mondta valaki, hogy olyan réten állok, ami körül van véve lőállásokkal, s ha lehajolok, azt hiszik, gránátért nyúlok, pedig csak virágot szedek, s máris tüzelni kezdenek. Nekem sohasem támadt ilyen érzésem az elmúlt évtizedekben. Igyekeztem félelem nélkül tenni a dolgomat.

Milyen lehetőségek voltak a publikációra ebben a témakörben?

Az ötvenes évek közepére annyi anyagom halmozódott fel ikonográfiai és tipológiai témákból, hogy ezekből különböző előadásokat tarthattam. 1956 után pedig a publikálási lehetőségek is sokat javultak, ha nem is volt ez az állapot ideálisnak mondható.

Miért választottad éppen az ötvenes években az ikonográfiát?

1947-ben Lyka Károly egyszer felhívta a figyelmemet arra, hogy ha nem utazhatunk, akkor nem vállalkozhatunk a művészettörténet nagy feldolgozására. Tehát olyan területet kellett keresnünk, ahol a reprodukciók is kiegészíthettek bennünket. Ekkor döntöttem végleg az ikonográfia mellett.

Miből doktoráltál?

Művészettörténet-régészet-esztétika szakos voltam, és esztétikából doktoráltam Halasy-Nagy Józsefnél és Felvinczy Takács Zoltán professzornál. A dolgozatom témája a posztimpreszionizmus esztétikája volt. Ebben azokat az írásokat dolgoztam fel, amelyek a múlt század hetvenes évei és a háború közötti időben jelentek meg: Franciaországban dolgozó művészek hagyatékát, például Van Gogh leveleit. Olyan témát, amit igazán szerettem volna, nem kaphattam. Elvégeztem egy nagy gyűjtést néhány nagy középkori teológus esztétikailag értékelhető téziséhez, többek között Aquinói Szent Tamáshoz és a neotomista irodalomról, de ezzel nemigen lehetett előrukkolni.

Mivel foglalkozol mostanában?

Itthon dolgozom, és naponta úszom. Most állítom össze azt a tipológiai könyvemet, amit jegyzetnek szánok, és nagy összegzésre ad lehetőséget, két-három évtizedes munkám eredményeit fogja tartalmazni. Azonkívül folytatom az előadásaimat a Hittudományi Akadémia levelező tagozatán, és kisebb lélegzetű tanulmányokat írogatok, nem kizárólag ikonográfiai témakörben. Vannak olyanok is, amelyeknek nincs is köztük a művészettörténethez. Például a keresztény szociális tanításról az enciklikák fényében stb. Mindent összevéve nehéz volt az életünk — valójában ez a generáció elvesztett.

Ezt a mi nemzedékünkre is szokták mondani...

Benneteket másért sajnállak. Azok az évtizedek, amelyekben élünk, nem voltak alkalmasak az elmélyült tudományos kutatásra, csak a tudományos élet szervezésére. Ha egyszer valaki megkérdezné tőlem, mit tettél az életedben, erre csak azt mondanám, hogy megszerveztem ezt a dokumentációs központot, ami alapvetően változtatott a magyar művészettörténeti kutatás helyzetén és színvonalán. Nem azért, mert jobb lett, mint a korábbi művé-

szettörténetírás, hanem egyszerűen azért, mert gazdagabb anyaggal dolgozhat. Ezt tettem. Ennek minden részletét kidolgoztam, miközben folyton kihúzták a lábam alól a talajt, s könyvek jelentek meg úgy, hogy még a nevemet is kihagyták belőle, holott a közölt kutatást én irányítottam. Erre vagyok büszke. Emlékszem Genthon Istvánra, akitől egyszer megkérdeztem, miért ül és céduláz. Azt válaszolta, ez korunk feladata. Most már én is így gondolom. Az ilyen alap kutatások elvégzése volt munkásságunk egyik fontos célja.

Valójában szeretném tudni, mennyit is ér ez a mi tudományunk a társadalom szempontjából. Éveket áldozunk arra, hogy egy még-csak romjaiban sem maradt épület helyét megjelöljük, vagy rekonstruáljunk egy majdnem elpusztult alkotást, megmagyarázzuk a mű gondolatát stb. De ha tévedünk, akkor sem dől össze egy ház, nem hal bele egy beteg, és nem lesz sem több, sem kevesebb a kenyér. Valóban, tudományunknak ilyen haszna nincs. De amivel foglalkozunk, a művészetet ne érje vád! Az idő kegyetlenül eltemeti a múlt nagy kultúráit, és ha mégis üzenetet kapunk, azt legerőteljesebben egy művészeti alkotás közvetíti hozzánk. A harmincezer éves Willendorfi Vénusz segítségével egy egész eszmevilágot rekonstruálhatunk. Gyönyörűen fogalmazta meg a nagy kortárs festő, Kondor Béla, hogy a jövő számára csak a művész hagy jelet rólunk: „Mert a por, a víz és a szél munkája belepi utolsó épületeinket, utainkat, alkotmányainkat...” Hogy e jelekkel foglalkozunk, ennyi a mentségünk, és tudom, hogy ez a kortárs történelemben még ambíciónak sem sok.

Felfogjuk, megmentjük, továbbítjuk e jeleket. — De ezzel nemcsak az élőknek, hanem a halottaknak is megkísérlünk szavazati jogot biztosítani.